

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

*Слюсарчук М. Ю.,
помічник-консультант народного
депутата України*

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛЬНИХ
ПОМІЧНИКІВ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ**

Спільною рисою всіх без винятку парламентів є наявність адміністративних апаратів, за допомогою яких вони функціонують. Адміністративні апарати у науковій літературі класифікуються як допоміжні служби законодавчих органів¹. На цей апарат покладається основне завдання — забезпечувати нормальні умови для ефективної діяльності як парламентарів зокрема, так і законодавчих органів в цілому. Важливою складовою адміністративних апаратів є співробітники, їх ще називають помічниками депутатів, які працюють безпосередньо з парламентарями. Саме ця категорія адміністративного апарату надає депутатам безпосередні послуги, допомагає здійснювати надані їм законодавством повноваження. Однак, на жаль правовий статус цієї категорії працівників до останнього часу залишався не досить досліджуваним у науковій літературі. Наприклад, якщо більшість працівників органів державної влади та їх апарату можна визначити як державних чиновників, то одразу визначити статус помічників складніше. На жаль, брак методичної, довідкової літератури з окресленого питання, не кажучи про хоч якісь наукові дослідження, призвів до того, що зазначена категорія працівників адміністративного апарату парламенту до нинішнього часу є малоавторитетною та незрозумілою для більшості громадян України.

Разом з тим, дослідження особливостей розвитку українського парламентаризму та принципів становлення самої системи державного управління нашої держави набуло досить високого рівня. Українська наукова література може пишатися доробками багатьох відомих вчених-юристів, які зробили значний внесок у теоретичну розробку окреслених питань: В.М. Кампо, Л.Т. Кривенко, Н.Р. Нижник, В.Ф. Погорілко, В.Я. Тацій, Ю.М. Тодика, О.І. Ющик, В.М. Шаповал, Ю.С. Шемшученко та ін². Але слід зазначити, що вітчизняні дослідження, які стосуються особливостей функціонування і розвитку допоміжних служб державних органів, на жаль, залишаються у стадії зародження. Досить цікавими й актуальними в окресленій сфері є праці науковців-дослідників А. Георгіци та І. Хмелько³, які у своїх роботах на основі порівняльного аналізу дають характеристику організаційним можливостям і повноваженням допоміжних структур багатьох парламентів світу. На особливу увагу заслуговують також дослідження, які проводяться співробітниками

¹ Белашко С. Допоміжний апарат парламенту.- К., 1996. – С. 15

² Нижник Н.Р. Державна служба в Україні як фактор державотворення // Вісн. держ. служби в Україні, 1995. - №1; Основи конституційного права України; Підручник,— Стер. Вид. /За ред. В.В.Копейчикова - К.: Юрінком, 1999. – 288 с.; Шаповал В.М. Зарубіжний парламентаризм.- К.: Основи, 1993.

³ Георгіци А.З. Парламентські служби забезпечення діяльності представницького органу: зарубіжний досвід // Наук. Вісник Чернів. ун-ту. Серія правознавство.- 1996.- Вип. 1; Георгіци А. З. Структура і органи зарубіжних парламентів (порівняльно-правовий аналіз // Ерліхівський збірник. - Чернівці. - 1995. — Вип.2;

неурядових організацій, що надають консультативну і методичну допомогу Верховній Раді України. Це авторські і колективні роботи співробітників “Програми сприяння парламенту України” (ПСПУ)⁴, окремі випуски якої присвячено актуальним питанням становлення і розвитку державної служби в Україні, вивченню досвіду організації роботи помічників депутатів парламентів держав-учасниць ЄС⁵. Досить цікавими також є матеріали Національного демократичного інституту, в яких піднімаються питання аналізу ролі, функцій та впливу штатних працівників Конгресу США⁶.

Останнім часом великої популярності набули комплексні переклади довідкових та інформаційних матеріалів із досвіду становлення і розвитку парламентаризму в зарубіжних країнах. Так, у кінці 90-х років з’являється праця з історії фракційної системи ФРН, видана в Україні за допомогою фондів Конрада Аденауера та Ганса Зайделя⁷. Це монографічне дослідження було своєрідною новинкою у тогочасній перекладній літературі і проливало світло на величезну кількість питань щодо запозичення зарубіжного досвіду з метою посилення і розвитку фракційної системи в українському парламенті, його структуризації.

Слід зазначити, що докладним вивченням проблем ресурсного забезпечення парламенту та розвитку його допоміжних структур перейнялися російські юристи-дослідники. Серед найбільш відомих праць з окресленого напрямку слід виділити роботи Осавельюка А.М., Чиркіна В.Є., Єлчева В.О.⁸. Роботи перелічених авторів за способом і змістом викладення є надзвичайно цікавими і автентичними, адже їх автори мають безпосереднє відношення до роботи в апараті Державної Думи Росії. Надзвичайно цікавими і пізнавальними щодо організації діяльності парламенту Російської Федерації та забезпечувальних функцій його апарату є колективні роботи Васецького М.О., Краснова Ю.К., Фадеєва Р.К.⁹.

Отже, слід зазначити, що на сьогодні проблема дослідження ресурсного забезпечення діяльності вітчизняного парламенту та парламентарів зокрема в українській науковій літературі є новою. Системне вивчення цього питання залишається лише у перспективі української юридичної та управлінської науки.

Звертаючись до проблеми помічників народних депутатів України, хотілося б спочатку акцентувати увагу на загальних підходах науки і практики до цієї категорії службовців. Не заглиблюючись у юридичні тонкощі, слід відмітити, що службовці, які працюють у допоміжних органах парламентів усіх країн, виглядають рівними у своїх правах і обов’язках. Дійсно, серед безлічі працівників важко зрозуміти різницю між ними та зорієнтуватися, до

⁴ Парламенти у сучасному світі: зміни тривають: Глави із книги // ПСПУ / Університет штату Мічиган; За ред. Гарі У. Коупленд, Самюел К. Патерсон.- 40с.; Помічники депутатів у парламентах держав-учасниць Європейського Союзу// Робочий документ Головного науково-дослідного управління Європейського Союзу/ Вісник ПСПУ / PDP#211. – 2002. – № 11. – 52с.; Хмелько І. Парламентський апарат: порівняльне дослідження // Вісник ПСПУ, №62а (ц).

⁵ Помічники депутатів у парламентах держав-учасниць Європейського Союзу// Робочий документ Головного науково-дослідного управління Європейського Союзу/ Вісник ПСПУ / PDP#211. – 2002. – № 11. – 52с.

⁶ Штатні працівники Конгресу: аналіз їх ролі, функцій та впливу// НДІ- К., 1999.- С.28

⁷ Кречмер. Г. Фракції. Партії в парламенті. – К.: Заповіт, 1999. - С. 98

⁸ Осавельюк А.М. Вспомогательные государственные органы зарубежных стран: конституционно-правовой аспект. -М.: Юрист 1998. - С.99-126.; Чиркин В.Е. Государственное управление. Элементарный курс. -М.:Юрист, 2001. - 320 с.; Єлчев В.О. Государственная Дума. Роль и место аппарата в законодательном процессе,- М.: Памятники исторической мысли, 1999. - 175с.

⁹ Васецкий М.О., Краснов Ю.К. Государственная Дума Федерального Собрания Российской Федерации 2-го созыва. Состав и структура. Правовой статус. Основные результаты деятельности.- М.: Издание Государственной Думы, 1999. - 143 с.; Фадеев Р.К. Правовое обеспечение законопроектной деятельности Государственной Думы. - М.: Издание Государственной Думы, 1997. - 75 с.

якої категорії працівників належить службовець тієї чи іншої служби. Наприклад, штатний розпис Апарату вітчизняного парламенту складається з декількох категорій працівників:

- працівників секретаріатів партійних фракцій і груп;
- працівників секретаріатів комітетів, структурних підрозділів апарату;
- працівників особистого апарату депутатів, або як їх ще називають - помічників-консультантів;

- працівників, з якими укладаються угоди чи договори.

Всі перелічені категорії службовців умовно можна поділити на:

а) постійні (штатні працівники структурних підрозділів Апарату);

б) тимчасові (працівники патронатних служб, помічники-консультанти народних депутатів, працівники на договірній основі).

В Україні статус та повноваження постійних (штатних) працівників Апарату парламенту визначається спеціальним законом «Про державну службу в Україні»¹⁰. В інших країнах дана сфера знаходить своє урегулювання, як правило, теж у спеціальних законах. Наприклад в Австрії службовці у своїй діяльності керуються законом «Про службовців парламенту»¹¹.

Що стосується тимчасових працівників Апарату Верховної Ради України, то до цієї категорії належать службовці, які працюють:

- у секретаріатах партійних фракцій і груп;
- помічники-консультанти народних депутатів;
- наймані працівники за угодою та договорами.

Статус співробітників секретаріатів партійних фракцій і груп вітчизняного парламенту врегульовується Законом України «Про державну службу в Україні»¹², КЗпП та прийнятим відповідно до них Положенням «Про консультанта депутатської групи (фракції) Верховної Ради України»¹³. Відповідно до законодавства вони можуть працювати або за строковим трудовим договором, або за сумісництвом, але лише на час існування у парламенті депутатської фракції чи групи.

Що стосується помічників депутатів, або як працівників особистих служб парламентарів, то чіткої системи закріплення їхніх повноважень у законодавчих актах певного рівня немає. Кожна країна має своє особисте бачення щодо врегулювання питань зазначеної сфери. Норми, які врегульовують їх права, закріплюються або в спеціальних законах, частіше у положеннях, інколи у «внутрішніх» нормативних актах - ухвалах, рішеннях. Наприклад, у австрійській Національній раді діє спеціальний закон про помічників депутатів, у бельгійській Палаті представників повноваження закріплюються у двох положеннях, одне з яких затверджується бюро Палати, а друге, що стосується роботи помічників парламентарів Сенату, затверджується Бюро законодавчого органу. У німецькому Бундестазі цим питанням відводиться спеціальний параграф (§ 12) закону про членів парламенту та виконавчі положення, що ухвалюються комітетом старійшин Бундестагу; у Португалії - окремі статті Закону про Асамблею Республіки; в Італійському парламенті — правові основи закріплюються у різноманітних рішеннях, ухвалених органами Палати, що регламентують відносини між Палатою

¹⁰ Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 р. з останніми змінами від 04.02.2003 // ВВР. - 2003.- N 14. - ст. 97.

¹¹ <http://www.rada.gov.ua/LIBRARY/catalog/acontst.htm>

¹² Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 р. з останніми змінами від 04.02.2003 // ВВР. - 2003.- N 14. - ст. 97.

¹³ Про затвердження Положення про консультанта депутатської групи (фракції) Верховної Ради України: Постанова ВРУ від 13.10.95 №378/95-ВР // ВВР. - 1995. - №37. -ст.283.

і депутатськими групами¹⁴.

Термін «помічник» у більшості парламентів світу тлумачиться у дуже широкому сенсі і може стосуватися різних типів помічників, починаючи від секретарів, працівників по зв'язках з громадськістю, адміністраторів, радників, асистентів, закінчуючи помічниками з наукових питань тощо.

В українському парламенті статус помічників визначається ст. 34 Закону «Про статус народного депутата»¹⁵, Законом «Про державну службу в Україні» та прийнятим відповідно до них Положенням про помічника-консультанта народного депутата України¹⁶. Помічники можуть виконувати роботу за строковим трудовим договором (на постійній основі), за сумісництвом або безоплатно (на громадських засадах) на строк виконання депутатом його повноважень.

Що стосується питання граничної кількості працівників особистих апаратів депутатів, то у кожному парламенті воно вирішується по-своєму. Кількість помічників, що працюють на одного депутата, може бути різною, вона залежить від наявних (у парламенту, чи депутата) фінансових ресурсів. У більшості парламентів особистий апарат депутатів утримується за рахунок парламентських коштів, які закладаються у державний бюджет на фінансування парламенту. Але є парламенти (наприклад, Данії, Італії, Люксембургу), в яких депутати утримують помічників за рахунок особистих (коштів, що виділяються депутату для здійснення повноважень) та партійних коштів.

Нині у вітчизняному парламенті відповідно до останніх змін, внесених до Закону України «Про статус народного депутата України»¹⁷, депутат може мати до тридцяти одного помічника-консультанта. На чотирьох з них поширюється дія Закону України «Про державну службу», вони можуть прикріплюватися до кадрового та фінансового обслуговування де Апарату Верховної Ради України.

Протягом роботи Верховної Ради за 1990-2003 рр. кількість помічників-консультантів народних депутатів України суттєво змінювалася, як змінювалися і їх права і обов'язки. Наприклад, штат помічників одного народного депутата Української РСР обмежувався одним або декількома помічниками-референтами. Народні депутати II-III скликання вже могли мати до десяти референтів-консультантів, що працювали на постійній основі. Кількість помічників на громадських засадах при цьому не обмежувалася. Така система існувала впритул до 2001 року, коли кількість помічників, що перебували на обліку в Апараті Верховної Ради України (на громадських засадах й на постійній основі), склала близько 14 тис. чоловік. Як наслідок, в 2001 році змінами до Закону України «Про статус народного депутата України» були введені додаткові обмеження щодо граничної чисельності помічників. Відповідно до них кожен народний депутат мав право мати до п'ятнадцяти помічників, з яких чотири, як і раніше, наділялися статусом державного службовця. У той же час, законодавець не встановлював норми-обмеження щодо кількості помічників, які могли працювати за трудовим договором (контрактом) на постійній основі чи за сумісництвом¹⁸. Фактично, головна роль у

¹⁴ Помічники депутатів у парламентах держав-учасниць Європейського Союзу // Робочий документ Головного науково-дослідного управління Європейського Союзу / Вісник ПСПУ / PDP#211. – 2002. – № 11. – 52с.

¹⁵ Про статус народного депутата України: Закон України в редакції від 12.09.2002 // ВВР. - 2002. - N 43. - ст.314; від 07.07.1995 // ВВР. - 1995. - N 35. -ст. 270; від 25.09.1997 // ВВР. - 1997. - N 50. - ст.303.; від 22.03.2001 // ВВР. -2001. - N 42. - ст.212.; від 04.07.2002 // ВВР. - 2002. - N 35. - ст.264.

¹⁶ Про затвердження Положення про помічника-консультанта народного депутата України: Постанова Верховної Ради України № 379/95-ВР від 13 жовтня 1995 року із останніми змінами внесеними 26.04.2001 // ВВР. - 2001. - N 30.- ст.141.

¹⁷ Про статус народного депутата України: Закон України в редакції від 12.09.2002 // ВВР. - 2002. - N 43. - ст.314.

¹⁸ Там само.

поділі помічників на тих, з якими оформлюються трудові відносини та тих, що працюють на громадських засадах, здійснювалася самим народним депутатом.

У деяких законодавчих органах також існують обмеження щодо кількості помічників депутатів. Наприклад, існують парламенти, де особистих помічників депутатів взагалі немає - це Португалія (Асамблея Республіки), Австрія (Бундесрат), Німеччина (Бундесрат)¹⁹, Іспанія (Конгрес депутатів, Сенат). У перелічених парламентах існує схема, за якою депутати отримують технічну і адміністративну допомогу від парламентських груп, до яких вони входять. Шведські депутати, наприклад, мають право на особисту надбавку до зарплатні для покриття витрат на оплату особистого секретаріату і проведення наукових досліджень з розрахунку один помічник на 2-х депутатів. Ці надбавки закріплюються за політичними групами, які несуть повну відповідальність за їх використання. Депутатські партійні групи отримують загальні надбавки на покриття поточних витрат і самі відповідають за відбір і оплату праці помічників²⁰.

У австрійській Національній раді члени парламенту не отримують ніяких асигнувань на помічників, якщо помічник є близьким родичем або якщо вони працюють у державній або приватній організації, в якій член парламенту користується впливом і сам працює там. Аналогічним є підхід і до утримання помічників у Німецькому парламенті. Помічнику, який є родичем члена парламенту (чоловіком або дружиною), заробітна плата не сплачується²¹.

Є парламенти, де кількість помічників дуже незначна, наприклад члени грецької Палати депутатів мають право на чотириох помічників, три з яких забезпечуються з резерву державної служби, а четвертий наймається безпосередньо Палатою на основі вимог, встановлених депутатом.

У багатьох державах члени парламенту отримують допомогу (асигнування, надбавку до окладу або відшкодування витрат) для прийняття на роботу особистих помічників. Розміри такої допомоги, як правило, різняться між собою і нерідко індексуються відповідно до змін у заробітній платні державних службовців. У деяких випадках ці гроші можуть використовуватися депутатом на інші витрати, пов'язані з виконанням його обов'язків: на загальні витрати по здійсненню повноважень депутата, на канцелярські витрати (Італія, Великобританія).

В українському парламенті оплата послуг помічників-консультантів здійснюється у межах загального фонду, що виділяється депутату для оплати праці його помічників. Зазначений фонд дорівнює розміру подвійної заробітної плати народного депутата-члена відповідного комітету. Відповідно до Закону України «Про статус народного депутата України» депутат за умов економії коштів зазначеного фонду має право сплачувати визначені договорами чи угодами послуги, пов'язані із здійсненням його депутатських повноважень²². Ці кошти, як і фінансова допомога, що надається членам інших парламентів для оплати праці помічників, не оподатковуються. Але із оплати праці помічників на загальних підставах вираховуються певні податки і внески, як і з будь-якого трудового доходу.

Не існує також єдиної системи підбору кадрів на посаду помічників. Зазвичай парламентарі одноосібно здійснюють персональний підбір кандидатур на посаду помічників,

¹⁹ Кречмер. Г. Фракції. Партії в парламенті. – К.: Заповіт, 1999. - С. 98

²⁰ Помічники депутатів у парламентах держав-учасниць Європейського Союзу// Робочий документ Головного науково-дослідного управління Європейського Союзу/ Вісник ПСПУ / PDP#211. – 2002. – № 11. – 52с.

²¹ Кречмер. Г. Фракції. Партії в парламенті. – К.: Заповіт, 1999. - С. 98

²² Про статус народного депутата України: Закон України в редакції від 12.09.2002// ВВР. - 2002. - N 43. - ст.314.

при цьому вони зважають на освіту претендента, попередній досвід роботи і рівень професійних навичок. Як правило, вони провадять власну кадрову політику, встановлюють кількість робочих годин на день, затверджують графіки відпусток, розподіляють місячний фонд оплати праці тощо.

Що стосується конкретних загальноприйнятих вимог до кандидатів при прийомі на роботу, то це наявність у кандидата відповідної освіти, кваліфікації, громадянства. Деякі парламенти, окрім цього, висувають ряд інших вимог. Наприклад, у французькому Сенаті помічники повинні мати диплом, еквівалентний принаймні ступеню бакалавра, не нижче. В Україні, наприклад, помічником-консультантом народного депутата може бути громадянин України, що має середню спеціальну чи вищу освіту і вільно володіє державною мовою. Помічник, який має вищу освіту, може працювати на постійній основі з присвоєнням йому 7-го рангу четвертої категорії державного службовця. У випадку відсутності у нього вищої освіти - може бути прийнятим на посаду помічника, але без присвоєння йому рангу державного службовця.

У німецькому Бундестазі помічники, що не є громадянами Німеччини, повинні мати дозвіл на роботу; якщо їх наймають як помічників з наукових питань - то обов'язково диплом про вищу освіту; всі помічники повинні надати докази, що в них немає судимості. В бельгійській Палаті Представників помічник повинен мати бельгійське підданство або громадянство держав-учасниць ЄС, не бути службовцем Палати Представників, а також членом інших законодавчих органів. Помічники з адміністративних питань і секретарі особистих служб не можуть бути чоловіком або дружиною, офіційними співмешканцями або родичами. Якщо такі зв'язки встановлено після призначення помічника, то призначення все одно залишається в силі впродовж дії депутатського мандату. У бельгійському Сенаті сенатор також не може наймати родичів у першому коліні або офіційного співмешканця. При прийомі на роботу в ірландському парламенті відповідний орган повинен дати помічникові попередній допуск до служби²³.

Всі помічники депутатів вітчизняного парламенту у більшості своїй мають повну вищу освіту, або ж принаймні диплом бакалавра. Депутатами нинішнього скликання при прийомі на постійну роботу своїх помічників навіть не розглядалися кандидатури претендентів, які мали дипломи про наявність середньої освіти. Тому можна констатувати, що ця категорія працівників (ті, хто працює на постійній основі) є досить освіченою, як і в зарубіжних парламентах. Окрім наявності диплому про вищу освіту, помічники повинні бути професійно компетентними у рамках обов'язків і завдань, які на них покладаються, а також не бути обмеженими у громадянських і політичних правах і не бути позбавленими права обіймати публічну посаду. Адже вони працюють з виборцями, обробляють кореспонденцію, збирають інформацію з питань державної політики або консультують членів парламенту з питань законодавства, законотворчої техніки, здійснюють аналіз законодавчих актів, ініціатив.

У більшості випадків помічники наймаються за контрактом на підставі цивільного права, який є або контрактом особистого найму, контрактом на проведення наукових досліджень, або угодою про оплату послуг. У нашому парламенті, як уже зазначалося, помічники працюють за строковим трудовим договором. У бельгійській Палаті представників існують окремі правила оформлення на роботу для різних категорій помічників: помічники з адміністративної роботи, помічники-студенти або викладачі, секретарі особистих служб і

²³ <http://www.rada.gov.ua/intranet/Parlsaity.htm>

секретарі партійних груп.

Процедура прийняття на посаду помічників та вимоги до них засвідчує своєрідність цієї посади, адже безпосереднім роботодавцем у даному випадку виступає не законодавчий чи його допоміжний орган (апарат, адміністрація), а безпосередньо член парламенту.

Як правило, роль законодавчих органів та їх допоміжних служб (апаратів, секретаріатів, адміністрацій) у взаємовідносинах з помічниками-консультантами є мінімальною. Вона зводиться лише до фінансової та адміністративної підтримки. Наприклад, у нашій країні. Апарат Верховної Ради, будучи юридичною особою, відповідно до Положення про Апарат²⁴, окрім інших обов'язків, по відношенню до помічників-консультантів бере на себе «кадрове, фінансово-господарське, матеріально-технічне, соціально-побутове забезпечення діяльності Верховної Ради України», а звідси випливає, що зазначена допомога помічникам-консультантам (тим, що працюють на постійній основі) надається лише у зазначених сферах. На практиці ж допомога складається з підготовки відомостей по заробітній платі, фінансових розрахунків з помічниками-консультантами, підготовки декларацій, інколи надання послуг інформаційно-довідкового характеру (користування парламентською бібліотекою) тощо. Водночас, наприклад, у французькому Сенаті фінансові розрахунки з помічниками покладаються на Асоціацію, яка утворюється спеціально з цією метою²⁵.

У випадку виникнення трудових спорів з помічниками існують різні шляхи їх вирішення. Наприклад у австрійській Національній раді вони розглядаються головою законодавчого органу, якому допомагає рада у складі семи членів парламенту, які допомагають голові тлумачити закон, що регламентує діяльність помічників. У Німеччині рішення зі спорів покладаються на комісію у складі Ради старійшин Бундестагу, яка відповідає за питання, пов'язані з помічниками депутатів. Оскаржувати рішення цієї комісії можна у Раді старійшин²⁶. Українське законодавство, на жаль, ці питання не врегульовує.

Отже, дослідивши особливості вітчизняного і зарубіжного досвіду (Австрії, Німеччини, Іспанії та ін.) в організації та налагодженні роботи помічників депутатів слід зробити такі висновки:

1. Єдиного підходу до визначення і закріплення статусу помічників депутатів актами певного рівня немає. Держави, при визначенні статусу помічників депутатів керуються історичними традиціями щодо правового врегулювання положення цих осіб. В Україні статус помічників визначається нормативними актами високого рівня - Законами «Про статус народного депутата України», «Про державну службу в Україні» та розробленого на їх основі Положення про помічника-консультанта народного депутата України, затвердженого постановою Верховної Ради України 13 жовтня 1995 року. Законодавче врегулювання статусу помічників-консультантів, на нашу думку, ставить цю категорію працівників адміністративного апарату парламенту в дещо вигідніше становище в порівнянні із працівниками зазначеної категорії в інших країнах. Ще однією перевагою вітчизняних помічників депутатів, які працюють на постійній основі, є те, що їм відповідно до Закону України «Про державну службу» присвоюються ранги державних службовців у межах четвертої категорії посад.

2. Як і щодо правового регулювання статусу помічників депутатів, у різних державах не існує єдиного підходу до визначення допустимої граничної чисельності зазначеної категорії працівників. Кількість помічників депутатів вітчизняного парламенту обмежується загальною

²⁴ Про затвердження положення про Апарат Верховної Ради України: Розпорядження Голови Верховної Ради України від 31 травня 2000р. // Поточний архів ВРУ.

²⁵ <http://www.rada.gov.ua/LIBRARY/catalog/acontst.htm>

²⁶ Кречмер. Г. Фракції. Партії в парламенті. – К.: Заповіт, 1999. - С. 98

кількістю — 31 помічник, з яких лише четверо наділяються статусом державного службовця. Оплата праці помічників-консультантів в Україні здійснюється з загального фонду, що виділяється народному депутату для утримання помічників-консультантів. Народний депутат одноосібно розподіляє грошовий фонд між своїми помічниками та встановлює помічникам заробітну плату відповідно до тих обов'язків, які на них покладаються, керуючись постановою Верховної Ради України «Про внесення зміни до Постанови Верховної Ради України «Про забезпечення діяльності народних депутатів України» від 20 квітня 2000 року.

3. Кадровий підбір помічників є особистою справою кожного депутата. Депутати мають власні критерії відбору, самі встановлюють тривалість робочого дня, обсяги роботи тощо. Як правило, при прийнятті на роботу помічників вирішальну роль відіграє фактор освіченості та наявності досвіду у кандидата. Недоліком вітчизняної системи підбору кандидатур на посаду помічників є те, що відсутня градація між тими помічниками, які виконують технічні і адміністративні завдання, й тими, що здійснюють аналітичну, правову та роботу із законодавчими актами. У зарубіжних парламентах, як видно із зазначеного вище, помічники можуть поділятися на секретарів, аналітиків, «клерків», адміністраторів, прес-секретарів тощо. Відповідно до цього розподілу призначається і грошова винагорода за виконувану роботу. У нас же всі помічники за своїм статусом однакові, різниця може бути лише у встановленій заробітній платі.

4. Слід зазначити, що саме помічники є тією категорією держслужбовців, яка надзвичайно швидко оновлюється та змінюється. Це відбувається за рахунок багатьох чинників. При прийнятті на роботу депутат не несе відповідальності за подальше працевлаштування свого помічника. Для звільнення помічника не потрібно його власної згоди та попереднього погодження профспілкового комітету тощо. Для цього достатньо лише одного бажання депутата та його письмового подання на ім'я керівництва Апарату Верховної Ради України. Така практика, на нашу думку, є виправданою, адже помічники-консультанти, будучи державними службовцями, належать до тимчасових працівників (співробітників патронатних служб).

На сьогодні в Україні без помічників-консультантів не зможе обійтися жоден народний депутат. Це пов'язано, насамперед, з забезпеченням участі депутатів у законотворенні та підтриманні зв'язків з виборцями. З одного боку, депутат не може бути професіоналом у всіх сферах суспільної життєдіяльності, у зв'язку з чим аналіз законопроектів чи підготовка проєктів законів покладається на помічників. З іншого боку, депутат з метою перемоги на наступних виборах зобов'язаний не втрачати постійні зв'язки з регіонами. А ці зв'язки ефективно опосередковуються помічниками-консультантами. До цих двох, на нашу думку, основних функцій помічників-консультантів, слід ще додати і роботу з інформацією та забезпечення організаційних дій народних депутатів (зустрічей, засідань, переговорів тощо). Помічники-консультанти забезпечують і взаємодію самих народних депутатів і зв'язки народного депутата з іншими допоміжними органами і структурами Верховної Ради України.

Незважаючи на певні недоліки функціонування на практиці в Україні інституту помічників-консультантів (часті зміни їх граничної кількості, часті укладання і розірвання з ними трудових договорів народними депутатами), можна зробити висновок, що цей інститут своїм функціонуванням забезпечує професійний, особистий і політичний статус народних депутатів України.

*Стаття рекомендована до друку кафедрою державного управління і менеджменту
Національної академії державного управління при Президентові України
(протокол № 11 від 29 березня 2004 року)*

